

Podejście terytorialne a nowy podział statystyczny województwa – rekomendacje dla nowej perspektywy

Jacek Szlachta, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, Warszawa, czerwiec 2018 r.

Specyficzne cechy Mazowsza z punktu widzenia programowania rozwoju społeczno-gospodarczego

- 1. Mazowsze ze względu na swój potencjał ludnościowy i społeczno-gospodarczy jest jednym z największych regionów UE klasyfikowanych w pierwszej dziesiątce, większy niż niemal 10 państw członkowskich UE.
- 2. Poziom rozwoju Mazowsza odbiega zdecydowanie na korzyść od pozostałych województw Polski co oznacza inną pozycję ze względu na europejską politykę spójności oraz konieczność zastosowania nieco innego podejścia niż w przypadku pozostałych województw do rozwoju tego unikatowego regionu.
- 3. Na obszarze Mazowsza znajduje się Warszawa, ośrodek miejski będący najważniejszym biegunem rozwojowym Polski, który oddziałuje w różnych skalach przestrzennych na otoczenie w tym w skali wojewódzkiej.
- 4 Na obszarze Mazowsza rejestrujemy olbrzymie zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i struktur przestrzennych co stanowi wyjątkową komplikację dla kształtowania polityki rozwoju regionalnego.

Zmiany jakie zostały wprowadzone od 1 stycznia 2018 roku w klasyfikacji na obszary typu NUTS (1)

- Te istotne różnicowania kontekstu rozwojowego były przesłanką do formułowania potrzeby korekty podziału Mazowsza na obszary typu NUTS 2 i NUTS 3 bez dokonywania zmiany podziału administracyjnego.
- Taka zmiana została wprowadzona od 1 stycznia 2018 roku. W jej wyniku Mazowsze zostało podzielone na dwa obszary typu NUTS 2:
  - Region Warszawski stołeczny, który obejmuje: miasto stołeczne Warszawę wraz z 9 sąsiadującymi powiatami: grodziskim, legionowskim, mińskim, nowodworskim, otwockim, piaseczyńskim, pruszkowskim, warszawskim zachodnim i wołomińskim;
  - Region Mazowiecki regionalny, który obejmuje pozostałą część województwa mazowieckiego.

Zmiany jakie zostały wprowadzone od 1 stycznia 2018 roku w klasyfikacji na obszary typu NUTS (2)

- Zmianom tym towarzyszyły korekty klasyfikacji Mazowsza na obszary typu NUTS 3 oraz powołanie nowego podregionu żyrardowskiego.
- Zmiany te polegają na:
  - Przyłączeniu powiatu garwolińskiego do podregionu siedleckiego (dotychczas w podregionie warszawskim wschodnim);
  - Przyłączeniu powiatu nowodworskiego do podregionu warszawskiego zachodniego (dotychczas w podregionie warszawskim wschodnim);
  - Utworzeniu nowego podregionu żyrardowskiego, obejmującego powiaty grójecki, sochaczewski i żyrardowski (dotychczas wszystkie w podregionie warszawskim zachodnim).
- Warto zaznaczyć że całe Mazowsze jest od 1 stycznia 2018 roku obszarem typu NUTS 1 obejmującym obydwa wymienione regiony typu NUTS 2.

Wnioski dotyczące trajektorii rozwojowej Mazowsza

- Jako wiodący miernik rozwoju społeczno-gospodarczego przyjmuje się produkt krajowy brutto na mieszkańca według parytetu siły nabywczej.
- Mają miejsce różne zniekształcenia wynikające między innymi ze sposobu określenia miejsca tworzenia dochodu, funkcji stołecznych automatycznie przydzielanych stolicy, braku możliwości terytorialnego rozsegregowania szeregu wydatków i automatycznego ich zaliczania do regionów stołecznych, niskiej jakości danych dotyczących faktycznego rozmieszczenia ludności.
- Po akcesji Polski do UE Mazowsze jest zdecydowanie najszybciej rozwijającym się regionem w Polsce. **PKB na mieszkańca w roku 2004 wynosił 151% średniej dla Polski, w roku 2015 160% średniej dla Polski.**
- Zróżnicowania regionalne na Mazowszu w latach 2004-2015 zmniejszają się.

Tabela 1a. Ranking polskich regionów pod względem PKB per capita według parytetu siły nabywczej w latach 2004 i 2015 na tle UE28=100

Lp.	Region NUTS 2	UE 28=100 2004	Pozycja 2004	UE28=100 2015	Pozycja 2015 i przyrost 2004-2015
1	Warszawski Stołeczny	106	1	148	1 +42
2	Dolnośląski	51	4	76	2 +25
3	Wielkopolski	54	3	75	3 +21
4	Śląski	56	2	71	4 +15
5	Pomorski	49	5	66	5 +17
6	Łódzki	46	6	64	6 +18
7	Małopolski	44	9	62	7 +18
8	Mazowiecki regionalny	40	13	60	8 +20
9	Zachodniopomorski	45	7	58	9 +13
10	Lubuski	45	8	57	10 +12

Tabela 1b. Ranking polskich regionów pod względem PKB per capita według parytetu siły nabywczej w latach 2004 i 2015 na tle UE28=100

Lp.	Region NUTS 2	UE 28=100 2004	Pozycja 2004	UE28=PKB 2015	Pozycja 2015 i przyrost 2004-2015
11	Kujawsko-Pomorski	44	10	56	11 +12
12	Opolski	43	11	55	12 +12
13	Świętokrzyski	40	12	50	13 +10
14	Warmińsko-Mazurski	38	14	49	15 +11
15	Podlaski	37	15	49	14 +12
16	Podkarpacki	36	16	49	16 +13
17	Lubelski	35	17	47	17 +12
	Polska	51		69	+18

Tabela 2. PKB per capita w podregionach NUTS 3 Mazowsza według parytetu siły nabywczej na tle UE28=100 w latach 2004 i 2015

Podregion	PKB 2004	PKB 2015	Przyrost 2004-2015
M. St. Warszawa	137	196	+59
Ciechanowski	36	51	+15
Ostrołęcki	34	53	+19
Płocki	74	111	+37
Radomski	36	51	+15
Siedlecki	35	52	+17
Warszawski Wschodni	43	62	+19
Warszawski Zachodni	70	100	+30
Żyrardowski	29	50	+21
Polska	51	69	+18

Tabela 3. PKB per capita w powiatach regionu stołecznego warszawskiego według parytetu siły nabywczej na tle UE28=100 w latach 2004 i 2015

Powiat	PKB 2004	PKB 2015	Przyrost 2004-2015
M. St. Warszawa	137	196	+59
Piaseczyński	91	120	+29
Warszawski Zachodni	65	110	+45
Pruszkowski	76	100	+24
Grodziski	60	89	+29
Legionowski	52	75	+23
Otwocki	49	70	+21
Wołomiński	39	58	+19
Miński	37	54	+17
Nowodworski	39	51	+12
Polska	51	69	+18

Wnioski do polityki regionalnej Mazowsza

- 1. Zachowanie jednolitego modelu programowania rozwoju w skali województwa co umożliwi oddziaływanie Warszawy na rozwój społeczno-gospodarczy całego Mazowsza
- 2. Dostosowanie obszaru ZIT WOM do zasięgu przestrzennego NUTS 2 stołecznego warszawskiego
- 3. Włączenie po roku 2020 Mazowsza Wschodniego do Programu Operacyjnego Polski Wschodniej
- 4. Wykorzystanie poziomu NUTS 3 dla lepszego dopasowania polityki regionalnej Mazowsza do różnicowań terytorialnych województwa
- 5. Konsekwentne wzmocnienie pozycji ośrodków subregionalnych i powiatowych
- 6. Poszerzenie wiedzy na temat procesów rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie powiatów

1. Zachowanie modelu jednolitego programowania rozwoju Mazowsza w ramach RPO z dwoma kopertami

- Podstawowe znaczenie ma oddziaływanie Warszawy na rozwój regionu.
- Czasami wskazuje się, że oddziaływanie Warszawy jest jedynie marginalne, ograniczone jedynie do strefy podmiejskiej, a Warszawa rozwija się kosztem Mazowsza.
- Dane statystyczne dokumentują nieprawdziwość takiej tezy. W latach 2004-2015 realny przyrost PKB w regionie warszawskim stołecznym wyniósł 157,2% per capita, podczas gdy w regionie mazowieckim regionalnym 166,9% per capita.

2. Dostosowanie zasięgu ZIT WOM do zasięgu NUTS 2 warszawskiego stołecznego

- Wykaz gmin należących do obszaru ZIT WOM jest następujący: 1) Błonie, 2) Brwinów, 3) Czosnów, 4) Góra Kalwaria, 5) Grodzisk Mazowiecki, 6) Halinów, 7) Izabelin, 8) Jabłonna, 9) Jaktorów, 10) Józefów, 11) Karczew, 12) Kobyłka, 13) Konstancin-Jeziorna, 14) Legionowo, 15) Leszno, 16) Lesznowo, 17) Łomianki, 18) Marki, 19) Michałowice, 20) Milanówek, 21) Nadarzyn, 22) Nieporęt, 23) Nowy Dwór Mazowiecki, 24) Otwock, 25) Ożarów Mazowiecki, 26) Piaseczno, 27) Piastów, 28) Podkowa Leśna, 29) Pruszków, 30) Radzymin, 31) Raszyn, 32) Stare Babice, 33) Sulejów 34) Warszawa, 35) Wiązowna, 36) Wieliszew, 37) Wołomin, 38) Ząbki, 39) Zielonka, 40) Żyrardów.
- Jedna z tych gmin (Żyrardów) jest położona poza regionem warszawskim stołecznym, który z kolei nie obejmuje wszystkich gmin regionu warszawskiego stołecznego. Dostosowanie takie do zasięgu regionu warszawskiego stołecznego jest istotne dla osiągnięcia wysokiej jakości polityki rozwojowej województwa.

3. Włączenie po roku 2020 Mazowsza Regionalnego do programu operacyjnego Polski Wschodniej

- Pomimo sukcesu gospodarczego w latach 2004-2015 i wynikającej z tego znaczącej poprawy pozycji z 13 na 8 region Mazowiecki regionalny pozostaje relatywnie biednym obszarem.
- Możliwe są dwie konwencje – zaliczenie do tego obszaru interwencji całego NUTS 2 Mazowieckiego regionalnego lub też podregionów typu NUTS 3 takich jak: ciechanowski, ostrołęcki, radomski, siedlecki, żyrardowski.

4. Wykorzystanie poziomu subregionalnego NUTS 3 dla lepszego dopasowania polityki regionalnej do kontekstu rozwojowego

- Intencją Rządu, zaproponowaną w SOR do roku 2030 jest szersze wykorzystanie poziomu subregionalnego i powiatowego dla kształtowania polityki regionalnej.
- Przytoczone dane statystyczne dokumentują istotne różnicowania wewnątrz województwa mazowieckiego.
- Tworzenie na tym poziomie Obszarów Strategicznej Interwencji ukierunkowanych na skuteczne dopasowanie polityki regionalnej na poziomie subregionu do kontekstu rozwojowego.

5. Konsekwentne wzmocnianie pozycji ośrodków subregionalnych i powiatowych

- Biegunami rozwojowymi Mazowsza są w istotnym zakresie ośrodki subregionalne, będące wiodącymi ośrodkami subregionów typu NUTS 3, takie jak: Ciechanów, Płock, Ostrołęka, Radom, Siedlce. Dyskusji wymaga pozycja miasta Żyrardowa, który stał się stolicą podregionu. Rozmieszczenie tych ośrodków umożliwia transferowanie impulsów rozwojowych na terenie całego Mazowsza.
- Są one uzupełniane przez miasta powiatowe. Umożliwiają lepszą dostępność do usług publicznych na całym Mazowszu. Warunkiem jest dobre powiązanie z Warszawą oraz rozwijanie usług publicznych o zasięgu ponadlokalnym.

6. Poszerzenie wiedzy na temat procesów społeczno-gospodarczych na poziomie powiatów

- Niezależnie od dyfuzji procesów rozwojowych z Warszawy na obszar całego województwa istotne znaczenie ma wzmocnienie i wykorzystanie potencjałów terytorialnych, eliminowanie terytorialnych barier rozwojowych, poprawianie dostępności terytorialnej do obszarów peryferyjnych, lepsze powiązanie poszczególnych powiatów województwa mazowieckiego z Warszawą, wykorzystanie e-usług.
- Poziom LAU 1 i LAU 2 jest istotny ze względu na wielkość i zróżnicowanie wewnętrzne województwa.

Wnioski dla polityki regionalnej regionu warszawskiego stołecznego (1)

- **1. Bardzo przyzwoity poziom wyjściowy i znacznie wyższe niż całym kraju przyrosty PKB. Kluczowe jest utrzymanie dyfuzji procesów rozwojowych z Warszawy na obszar otaczających powiatów**
- **2. Dwa najbiedniejsze powiaty mają zarazem najniższe przyrosty PKB, dlatego niezbędne są mechanizmy wspierania powiatów nowodworskiego i mińskiego**
- 3. Wykorzystanie możliwości jakie daje Fundusz Spójności także po roku 2020 w zakresie wspierania infrastruktury**

Wnioski dla polityki regionalnej regionu warszawskiego stołecznego (2)

4. **Kontynuacja po roku 2020 ZIT dla całego regionu NUTS 2 Warszawskiego Stołecznego po roku 2020, po dostosowaniu granic do delimitacji obszaru typu NUTS 2**
5. **Wspieranie przede wszystkim w metropolii Warszawy rozwijania potencjału w zakresie ubiegania się o środki w programach UE poza polityką spójności (na badania naukowe, circular economy, politykę obronną itd.)**
6. **Wykorzystanie możliwości wynikających z szerszego zaadresowania przez UE po roku 2020 działań służących „rozwojowi terytorialnemu”**

Dziękuję za uwagę!

jacek.szlachta@sgh.waw.pl

Odniesienia statystyczne w prezentacji:

Szlachta J., Ciołek D., Brodzicki T., „Produkt krajowy brutto w układach terytorialnych Mazowsza – wnioski dla polityki regionalnej województwa”, ekspertyza dla Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego, Warszawa, 2017

Wykorzystano także prezentację przygotowaną na posiedzenie Komitetu Monitorującego RPO Województwa Mazowieckiego w Opinogórze, marzec 2018